

Vieritestipassi – Turun sosiaali- ja terveystoimen hoitohenkilökunnan vieritestiosaamisen varmistaminen

TEKSTI: RAINI TUOMINEN, lehtori, TTM, Turun ammattikorkeakoulu, raini.tuominen@turkuamk.fi

Turun ammattikorkeakoulu ja Turun sosiaali- ja terveystoimi toteuttavat yhteistyössä Vieritestauksen hyvät käytänteet eli VIENO-projektin, jonka tavoitteena on lisätä vieritestausosaamista kehittämällä koulutuskokonaisuus muuttuviin sekä työelämän että koululla toteutuvan ammatillisen perusopetuksen tarpeisiin ja näin lisätä vieritutkimusten luotettavuutta potilaan hyvän hoidon toteutumiseksi. Tänä vuonna käynnistyneen projektin tehtävänä on vieritestaustoiminnan toimintaprosessin esille tuominen sekä toimintaprosessin laadullinen kehittäminen, toimintatapojen yhtenäistäminen ja ohjeistuksen selkeyttäminen Turun sosiaali- ja terveystoimessa. Vieritestipassi muodostuu monimuotoisesta koulutuksesta koostuvasta koulutuspaketista. Vieritestien tekijältä edellytetään vieritestipassin suorittamista ja sen päivittämistä tietyin välein. Hoitohenkilökunnan vieritestausosaamisen varmistamisella lisätään potilasturvallisuutta ja hoidon laadukkuutta. Tämä yhteistyössä toteutettava projekti on ajankohtainen ja uraauurtava.

VIERITESTIPASSI – vieritestaus vaatii osaamista

Vieritestauksen hyvät käytänteet eli VIENO-projekti on Turun ammattikorkeakoulun Terveysala-tulosalueen ja Turun sosiaali- ja terveystoimen yhteistyöprojekti, jossa tavoitteena on lisätä sosiaali- ja terveystoimen toimipisteissä tehtävien vieritutkimusten luotettavuutta. Tämä projekti on jatkoa kehittämisjaksolleni asiantuntijana terveysalan muuttuvilla työmarkkinoilla (ASTE)-hankkeessa,

jonka vieritestaukseen ja laskimoverinäytteenottoon liittyvän kysely- ja havainnointiselvitysten mukaan vieritestaustoiminnan kehittämisprojekti on ajankohtainen ja tarpeenmukainen (Tuominen ym. 2011). Vieritestituloksen on oltava luotettava, sillä vieritestitulos vaikuttaa välittömästi potilaan hoitoon ja myös hoitopaikan valintaan. Edelleen suurin osa laboratoriotutkimuksista on laboratoriohoitajien/bioanalyttikkojen laboratorioden näytteenottotiloissa kynnärtaipeen laskimoista ottamia verinäytteitä, mutta nykyisin yhä enenevässä määrin vieritestejä tehdään laboratorioden ulkopuolella, vastaanotoilla, hoitolaitoksissa ja kotikäynneillä muiden kuin em. koulutuksen saaneiden hoitajien toimesta. Laboratorion ulkopuolella näyte otetaan yleisimmin sormenpäältä ja tutkitaan potilaan läheisyydessä vieritestillä. Näin tulos saadaan mahdollisimman nopeasti ja hoitopäätökset voidaan tehdä heti.

Vieritestipassin taustaa

Viime vuonna toteutuneen ASTE-kehittämisjaksoni tavoitteena oli lisätä Turun sosiaali- ja terveystoimen perusterveydenhuollon ja vanhustenpalvelujen kotihoidon hoitohenkilökunnan vierianalytiikan ja verinäytteenoton osaamista ja tuoda esille vastuuta omasta toiminnasta, tulosten luotettavuudesta ja potilaan hyvän hoidon toteutumiseksi. Tehtävänä oli kartoittaa eri toimipisteissä ja potilaan kotona suoritettavaa vierianalytiikkaa ja laskimoverinäytteenottoa kyselyllä sekä havainnoimalla näitä hoidon osa-alueita toimipisteissä ja kotikäynneillä. Perusterveydenhuollon ja vanhustenpalvelujen kotihoidon hoitajille suunnatulla Webropol®-kyselyllä ja heidän arkityötään havainnoimalla hankin tietoa tarvelähtöisen koulutuksen suunnitteluun. Tehtävänä oli myös oman opetusalueen, näytteenoton ja vierianalytiikan opetuksen, opetussisällön kehittäminen kyselyn ja havainnoinnin tulosten perusteella käytännön tarpeita vastaavaksi sekä bioanalytiikan että hoitotyön koulutusohjelmissa.

Työelämän tarpeiden mukaisen koulutuksen suunnittelua varten laaditussa kattavassa kyselyssä kartoitin missä ja mitä näytteitä otetaan, analysoidaan, kenen toimesta ja miten usein. Hoitajilta kysyttiin mm. heidän ammatilliseen peruskoulutukseensa sisältyneistä vierianalytiikan ja verinäytteenoton opinnoista, tarpeesta lisäkoulutukseen ja itselleen tärkeimmistä koulutusaiheista. Vierianalytiikan laadunvarmistuksen toteuttamista kartoitettiin kysymyksillä mm. perehdytyksestä, kontrollien käytös-

tä, vastuuhenkilöistä, työohjeista ja tuloksen kirjaamisesta.

Kysely- ja havainnointitulokset suunnittelun pohjana

Nämä aikaisemmassa hankkeessa kerätyt kysely- ja havainnointitulokset ovat olleet lähtökohtana vieritestipassin koulutusten suunnittelussa. Kyselyn tuloksena selvisi, että kyselyyn vastanneista lähi-, kodin-, perus-, sairaan- tai terveydenhoitajista hieman yli puolet oli ammatillisessa peruskoulutuksessa saanut opetusta vieritestauksesta. Yleisimmin käytössä olleet vieritestit olivat verensokerin mittaus ja virtsan kemiallinen seulonta. Yleisimmin oli tiedossa, että vieritesteistä laadunvarmistuksen piiriin kuuluvat verensokerin mittaus ja virtsan kemiallinen seulonta. Tiedusteltaessa laadunvarmistuksesta, vähän yli puolet vastaajista vastasi tehneensä vähintään kerran verensokerin sisäisen laadunohjausnäytteen, virtsan kemiallisen seulonnan sisäisen laadunohjausnäytteen vähintään kerran oli tehnyt vajaa puolet. Verensokerin tai virtsan kemiallisen seulonnan ulkoi-

sen laadunarviointinäytteen oli tehnyt vähintään kerran selvästi alle puolet vastaajista. Alle kolmannes vastaajista vastasi vieritestauksen perehdytyksen olevan käytössä. Perehdytyksessä otettiin useimmin esille näytteenotto, näytteenottotekniikka ja testin suoritus, harvimmin ulkoinen laadunarviointi, sisäinen laadunohjaus ja huoltovihon täyttö. Eniten koulutusta vastaajat kokivat tarvitsevansa virtsan kemiallisesta seulonnasta ja verensokerin mittauksesta, toivotuimpina aiheina näytteenotto, testin tekninen suoritus ja vieritestituloksen tulkinta.

Vieritestaukseen liittyvää hoitajien arkityötä havainnoin kotikäyneillä ja vastaanotoilla mm. terveysasemilla, päivystyksessä ja neuvoloissa. Vastaanotto oli joka paikassa hyvä ja havainnoitavana monia ammattiryhmiä. Vieritestausta havainnoitaessa tuli esille, että ihopistotekniikassa, aseptiikan toteutumisessa ja testien analysoinnissa oli puutteita ja esimerkiksi virtsan kemiallisen seulonnan edellyttämiä laatuvaatimuksia näytteelle ja sen analysoinnille ei aina tunnettu, eikä liuskan tuloksen tulkintaa aina hallittu. Sisäinen laadunohjaus

ja ulkoinen laadunarviointi käsitteinä olivat epäselviä, myös kontrollien tekeminen oli puutteellista. Erityistä haastetta näytteenottoon ja näytteen käsittelyyn toi hoitajien työympäristöt, potilaan koti tai vastaanottohuone, jota ei ole suunniteltu näytteen käsittelyä tai analysointia varten, valaistus saattoi olla huono, laskutilaa vähän ja työskentelytila sekä –asento haastavia.

Opettajalle tutustuminen toimipisteissä työskentelyyn ja osallistuminen hoitajien vastaanotoille ja kulminen kotihoidon hoitajien mukana kotikäyneillä antoi uusia näkökulmia ja tavoitteita opetukseen ja sen sisältöön sekä bioanalytiikan että hoitotyön koulutusohjelmien näytteenoton ja vierianalytiikan opintojaksojen toteuttamisessa. Bioanalytiikko-opiskelijat ohjaavat koulussa opettajan johdolla hoitotyön opiskelijoita näytteenoton ja vierianalytiikan opintojaksolla sekä teoria- että laboratio-opetuksessa. Moniammatillisessa oppimisympäristössä bioanalytiikan opiskelijoiden tulee osata perustella toimintansa, huomioida opetuksessa käyttämiensä käsitteiden selkeys sekä

myös työskentely koulun laboratorioolosuhteista poikkeavissa olosuhteissa, esim. potilaan kotona tai hoitolaitoksessa.

Vieritestauksen hyvät käytänteet -projekti

Turun sosiaali- ja terveystoimen eri toimialueiden lääketieteen- ja hoitotyön johto koki vieritestauksen potilashoidon toteuttamisessa merkitykselliseksi ja ajankohtaiseksi, joten kehittämisjakso sai jatkokseen Vieritestauksen hyvät käytänteet, VIE-NO-projektin, jonka päätavoitteena on lisätä vieritutkimusten luotettavuutta potilaan hyvän hoidon toteuttamiseksi.

Projektissa varmistetaan Turun sosiaali- ja terveystoimen henkilökunnan vieritestausosaamista kaikissa sitä toteuttavissa yksiköissä. Toimikenttä on laaja, vieritestauksia tehdään hoidon seurannasta aina kiireelliseen hoitoon, testejä tekeviä hoitajia on paljon ja he toimivat useilla sosiaali- ja terveysalan ammattinimikkeillä terveysasemilla, päivystyksessä, kouluisa, neuvoloissa, vanhainkodeissa jne. Lisäksi on monia vieritestejä, erilai-

sia tarpeita, työjärjestelyjä ja työympäristöjä. Vieritestauksen toimintojen yhtenäistäminen ja laadunvarmistuksen toteuttaminen ovat laajoja ja pitkäkestoisia kehittämiskohteita.

Vieritestipassi yhtenäistää toimintatavat

Vieritestipassin ensimmäisiksi koulutussisällöiksi on valittu verensokerin mittaus ja virtsan kemiallinen seulonta, jotka ovat kaksi eniten käytössä olevaa testiä. Vieritestin tekijältä edellytetään voimassaolevaa vieritestipassia. Vieritestipassin suoritus edellyttää osallistumisen lähi- ja verkko-opetuksena tapahtuvaan teoria- ja laboraatiokoulutukseen, hyväksytyt suoritus kirjataan ja passin voimassaolo tulee päivittää tietyin välein. VIE-NO-projekti kehittää ja varmentaa henkilökunnan vieritestausosaamista ja tuottaa sisällöltään työelämän tarpeita vastaavan koulutuksen toimintamallin. Koulutusten suunnittelusta, sisällöstä ja toteutuksesta vastaa artikkelin kirjoittaja. Myös bioanalytiikko-opiskelijat osallistuvat toimipaikoilla tapahtuvaan teoria- ja laboraatiokoulutusten toteuttamiseen. Tämä

lisää opiskelijoiden oman alan asiantuntijuutta, kasvattaa moniammatillisuus- ja työelämävalmiuksia sekä edistää laboratorio- ja hoitohenkilökunnan yhteistyötä.

Vieritestipassi sitouttaa hoitajat vieritestauksessa yhtenäisiin toimintatapoihin, laadunvarmistus muodostuu osaksi arkityötä, lisäksi vieritestipassin päivittäminen tulee edellyttämään jatkuvaa tarpeenmukaisen koulutuksen järjestämistä tietojen ja taitojen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Nämä toteutuessaan takaavat potilaan hyvän hoidon.

Lähteet

Tuominen, R., Soini, T. & Ylönen, M. 2011. Vierianalytiikan ja näytteenoton koulutuksen suunnittelu ja toteutus. Julkaisussa von Schantz, M., Toivonen, H. & Lind, K. (toim.) 2011. Asiantuntijana terveysalan muuttuvilla työmarkkinoilla. Aluevaikuttavuutta ASTE-projektilla. Turun ammattikorkeakoulu. Raportteja 104. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Bioanalytiikon, laboratoriohoitajan erityispätevyyden hakuaika 1.10. – 31.10.2011

Bioanalytiikot, laboratoriohoitajat voivat hakea todistuksen hankkimastaan erityispätevyydestä. Erityispätevyyden järjestelmän kuvaus ja valintakriteerit kokonaisuudessaan sekä hakuohjeet ja -lomakkeet löytyvät liiton kotisivuilta www.bioanalytikkoliitto.fi. Liiton toimistosta on myös saatavissa erityispätevyyttä kuvaavaa esitettä. Hakemukset tulee jättää liiton toimistoon 31.10.2011 Mahdollisiin kysymyksiin vastaa Seija Tuokko, puh. 040 5067632.

Vuonna 2010 myönnettiin neljä erityispätevyyttä:

Jaana Jurva	Bioanalytiikka, kliininen neurofysiologia
Liisa Lehto	Bioanalytiikka, vierianalytiikka
Marjatta Paavilainen	Bioanalytiikka, näytteenotto toiminta
Ulla Peltola	Bioanalytiikka, verikeskustoiminta